

“PULMAN MIKROKREDIT
TASHKILOTI” MCHJ Taъsисчи умумий
йиғилишининг

” 10 2021 йилдаги
-сўли баёни Қарори билан
Т А С Д И Қ Л А Н Г А Н

Mas'uliyati cheklangan jamiyat shaklidagi
«PULMAN MIKROKREDIT TASHKILOTI» ning
2021 йилга КРЕДИТ СИЁСАТИ

МУНДАРИЖА:

I.	УМУМИЙ ТУШУНЧАЛАР	3
II.	УМУМИЙ ҚОИДАЛАР	5
	§1. МКТ кредит сиёсатининг меъёрий-ҳуқуқий асослари	5
	§2. Кредит сиёсатининг мақсади	6
	§3. Кредит сиёсатига ўзгартириш киритиш	7
	§4. Ваколатлар даражаси ва масъулиятни тақсимлаш	7
	§5. Кредит портфелини аудит қилиш	9
III.	КРЕДИТ СИЁСАТИ СТРАТЕГИЯСИ	10
	§1. Кредит сиёсати йўналишининг тамойиллари	10
	§2. Кредитларни диверсификация қилиш	13
	§3. Тенг кредитлаш имкониятлари	12
IV.	КРЕДИТЛАШНИНГ АСОСИЙ ШАРТЛАРИ ҲАМДА ЧЕКЛОВЛАР	12
	§1. Кредитларнинг умумий турлари ва тоифалари	12
	§2. Кредитлашнинг асосий тамойиллари ва шартлари	13
	§3. Янги кредит маҳсулотларининг жорий қилиш тартиби	14
	§4. Дахлдор шахсларга кредит ажратиш талаблари	15
	§5. Кредит устамасини ҳисоблаш	15
	§6. Кредитлаш манбалари	16
V.	КРЕДИТ РИСКНИ БОШҚАРИШ	16
VI.	КРЕДИТ ҲУЖЖАТЛАРИНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ ВА КРЕДИТ АЖРАТИШ ҚОИДАЛАРИ.....	17
	§1. Кредит операциялари жараёнида ҳужжатлар алмашинув тизими.....	17
	§2. Кредит операциялари бўйича ҳужжат юритиш талаблари.....	18
	§3. Кредит олиш учун тақдим этилган ҳужжатлар	18
	§4. Кредит олиш учун тақдим этилган ҳужжатларни кўриб чиқиш.....	18
	§5. Кредит таъминоти ва унга қўйиладиган талаблар.....	19
	§6. Баҳолаш	20
	§7. Кредит шартномасини тузиш	201
VII.	ЖИСМОНИЙ ШАХСЛАРГА БЕРИЛАДИГАН КРЕДИТ ТУРЛАРИ.....	201
	§1. Микрокарз	21
VIII.	КРЕДИТ МОНИТОРИНГИ	201
IX.	КРЕДИТЛАРНИ ТАСНИФЛАШ ВА ЗАХИРАЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ.....	213
X.	МУАММОЛИ КРЕДИТЛАР БИЛАН ИШЛАШ	223
	§1. Кредит артларининг ўзгартирилиши (Реструктуризация).....	245
	§2. Муаммоли кредитлар бўйича материалларни расмийлаштириш ҳуқуқни химоя қилиш ва суд органларига тақдим этиш.....	24
	§3. Умидсиз кредитларни ҳисобдан чиқариш қоидалари.....	256
XI.	КРЕДИТ ПОРТФЕЛИ ЮЗАСИДАН МКТТАЪСИСЧИЛАР УМУМИЙ ЙИҒИЛИШИГА ҲИСОБОТ БЕРИШ	256

I. УМУМИЙ ТУШУНЧАЛАР

Кредит (микромолиявий хизматлар) – Ўзбекистон Республикаси резидентлари бўлган юридик ва жисмоний шахсларга ЎзР “Микромолиялаш тўғрисида”ги Қонуни талабларига асосан нақд пул ва (ёки) пул ўтказиш йўли билан ажратилган микрокредит, микролизинг, микроқарз, истеъмол кредити ва бошқа микромолиявий хизматлар.

Микрокредит – қарз олувчига тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун уч юз миллион сўмдан ошмайдиган миқдорда тўловлилик, муддатлилик ва қайтариш шартлари асосида, шартномада назарда тутилган ҳолларда эса муайян мақсадлар учун бериладиган пул маблағларидир.

Микролизинг (лизинг) – молиявий муносабатларнинг махсус тури бўлиб, олти юз миллион сўмдан ошмайдиган суммада 12 ойдан узоқ бўлган муддатга лизинг олувчининг топшириғига биноан учинчи тарафдан мол-мулк олиш ҳамда уни эгаллик қилиш ва фойдаланиш учун лизинг олувчига шартномада белгиланган шартлар асосида ҳақ эвазига бериш назарда тутилган хизматдир.

Қайтарилувчи микролизинг (лизинг) – микролизинг олувчи бир вақтнинг ўзида микролизинг объектини етказиб берувчи бўлиб ҳам ҳисобланади. Қайтарилувчи микролизингда, микролизинг объектининг эгаси микролизинг объектини МКТга сотади ва бир вақтнинг ўзида у билан микролизинг олувчи сифатида мазкур микролизинг объектига микролизинг олувчи шартномасини тузади.

Факторинг – бу хўжалик юритувчи субъектлар-етказиб берувчиларни (бундан кейинги матнда - мижоз) улар томонидан МКТ-молия агентига тўловчилардан (бундан кейинги матнда -тўловчи) юборилган товарлар, бажарилган ишлар ёки кўрсатилган хизматлар учун улар томонидан акцептланган, лекин ҳали тўланмаган ҳамда муддати ўтмаган тўлов талабномалари бўйича пул тўловини олиш ҳуқуқини ўтиб беришлари эвазига, регресс ҳуқуқисиз, молиялаштириш борасидаги МКТ хизмат туридир. МКТда факторинг хизматлари бир шартнома бўйича ЎзРда ўрнатилган ЭКИХнинг минг баробаридан ошмайдиган миқдорда ажратилади.

Истеъмол кредити - аҳолининг истеъмол талабларини қондиришга ёрдам берувчи кредит бўлиб, Ўзбекистон Республикасида ишлаб чиқарилган товар ва (ёки) хизматларни сотиб олиш учун БХМнинг 200 (икки юз) баробаридан ошмайдиган миқдорда тақдим этилади.

Микроқарз - жисмоний шахс бўлган қарз олувчига эллик миллион сўмдан ошмайдиган суммада муддатлилик ва қайтариш шартлари асосида, шартномада назарда тутилган ҳолларда эса тўловлилик шarti асосида ҳам бериладиган пул маблағларидир.

Гуруҳли кредитлаш (микромолиялаш) – бунда микромолиявий хизматларга буюртма берувчилар (мижозлар) ихтиёрий равишда гуруҳ ташкил этишиб, гуруҳ аъзолари бир бирларининг МКТ олдидаги кредит қарздорликлари (мажбуриятлари) бўйича тўлик солидар жавобгарликка эга бўладилар. Солидар жавобгарлик тўғрисидаги кафиллик

шартномасининг мавжуд бўлиши МКТ томонидан буюртмачилардан қўшимча таъминот талаб этилишига тўсқинлик қилмайди.

Сузиб юрувчи фоиз ставкаси – маълум бир муддатларда қайта кўриб чиқилувчи ёки Ўз.Р. Марказий Банкининг қайта молиялаш ставкасининг ўзгариши билан боғлиқ бўлади. Одатда бундай кредит фоиз ставкалари ўзгарувчан даврларда қўлланилади.

Фоиз – молиявий хизмат турларидан фойдаланганлик учун қарздор томонидан тўланадиган устама.

Фоиз ставкаси – ажратилган кредит учун маълум бир муддат учун фоиз ҳисобида ҳисобланадиган устама. Фоиз ставкаси кредит ажратиш билан боғлиқ риск ва инфляция билан боғлиқ йўқотишларни олдини олиш учун хизмат қилади.

Синдикатлашган кредит - бир неча кредиторлар (МКТлар, банклар ва/ёки молия институтлари) томонидан бир қарздорга ажратиладиган кредит.

Жисмоний шахсларнинг скоринги - кредитлаш рискинни математик ва статистик моделлар орқали мижозларга турли характеристикалар бериш, масалан, шахсий даромад, ёши, оилавий шароити, кредит тарихи ва х.к. методлар орқали баҳолаш.

Гаров - мулк ёки бошқа турдаги қимматликлар бўлиб, кредит шартномасида белгиланган мажбуриятларни тўлиқ ёки қисман бажариш таъминоти ҳисобланади.

Қарздорнинг кредит тарихи - мижознинг кредит битимларидан келиб чиққан мажбуриятларни бажаришига доир маълумотлар тўплами.

Кредитга лаёқатлилиқ - кредит олувчининг кредитни ўз вақтида ва тўлиқ қайтара олишини моддий ва молиявий томондан ўрганилган имкониятлари тўғрисидаги маълумотлар тўплами.

Кредитнинг имтиёзли муддати - кредит берилган вақтдан бошлаб унинг биринчи тўловини амалга оширишга қадар берилган имтиёзли давр. Фоиз тўловлари тўловига имтиёзли давр белгиланмайди.

МКТ кафолати - МКТ мижозининг бенефициар олдида олган мажбуриятларни тўлиқ (ёки қисман) бажармаган тақдирда, МКТ томонидан мазкур мажбуриятни зиммасига олиш мажбурияти.

Базавий ҳисоблаш миқдори (БХМ) - ЎзР Президентининг тегишли Фармонлари ёки бошқа қонун ҳужжатлари билан ўрнатилган МКТ ва мижоз ўртасида шартнома тузиш санасидаги белгиланган базавий ҳисоблаш миқдори.

Тўловга лаёқатсизлик - юридик ёки жисмоний шахснинг мавжуд молиявий мажбуриятларни ўз вақтида бажара олмаслик ҳолати.

Қарздорликни 3-шахсга ўтказиш - қарздор билан келишган ҳолда унинг биринчи қарздорлигини 3-шахсга ўтказиш. Қарздорликни 3-шахсга ўтказиш билан берилган кафиллик ва гаров, қонуний кучга эга бўлиши учун уч томонлама келишув мавжуд бўлиши шарт.

Тўловларни аннуитет орқали амалга ошириш - ажратилган кредитнинг асосий қисми ва фойз тўловларини ўз ичига олган ҳолда тенг миқдорда тўлаб бориладиган тўлов.

Аннуитет тўлови миқдори - Кредитдан фойдаланишнинг бутун даври мобайнида (бошланишидан тугагунга қадар) ўзгармайдиган тўлов миқдори.

Ўзаро дахлдор қарздорлар гуруҳи - бу икки ёки ундан ортиқ қарздорлардан иборат гуруҳ ҳисобланади. Мазкур гуруҳ вакилларининг бирортаси молиявий ҳолатидаги ҳар қандай ўзгариш, гуруҳнинг қолган барча аъзоларига тўғри пропорционал равишда таъсир кўрсатади.

Кредит бўйича эҳтимолий йўқотишлар - келгусида қарз олувчининг молиявий ахволида салбий ўзгариш ҳолати рўй бериши натижасида юзага келиши мумкин бўлган йўқотишлар.

Кредит бўйича эҳтимолий йўқотишлар учун махсус захира - бу «субстандарт», «шубҳали» ва «умидсиз» деб таснифланган кредитлар ҳамда микролизинг амалиётлари бўйича эҳтимолий бўлган зарарларга нисбатан шакллантирилган захира.

Умумий захиралар - бу МКТ фаолиятининг умумий ёки бирон-бир фаолият туридаги эҳтимолий бўлган зарарларни қоплаш мақсадида шакллантирилган захира.

ЧХМ - Ушбу ҳужжатда «PULMAN МКТ»МЧЖ ва унинг чакана хизматларни, шу жумладан нақдсиз шаклда микромолиявий хизматларни кўрсатадиган ҳамда ташкилот жойлашган ердан ташқарида ташкил этиладиган бўлинмалари маъносини билдиради

Корпоратив Мижоз - ташкилот, корхона, муассаса, жамият шаклида фаолият юритаётган юридик мақомга эга бўлган мијозлар, юридик шахсни ташкил этмаган ҳолда фаолият олиб бораётган деҳқон ва фермер хўжаликлари, яқка тартибдаги тадбиркорлар.

II. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

§1. МКТ кредит сиёсатининг меъёрий-ҳуқуқий асослари

§2.Кредит Сиёсатинингмақсади

§3.Кредит Сиёсатига ўзгартириш киритиш

§4. Ваколатлар даражаси ва маъсулиятни тақсимлаш

§5. Кредит портфелини аудит қилиш

§1. МКТ кредит сиёсатининг меъёрий-ҳуқуқий асослари

1. Ушбу Сиёсат Ўзбекистон Республикасининг қуйидаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлари асосида ишлаб чиқилган:
 - а. 154-1-сонли 21.12.1995 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикаси Марказий Банки тўғрисида» ги Қонуни;
 - б. 53-сонли 20.09.2006 йилда қабул қилинган «Микрокредит ташкилотлари тўғрисида» ги Қонуни;

- в. 530-2-сонли 30.08.2003 йилда қабул қилинган «Банк сирӣ тўғрисида» ги Қонуни;
- г. 50-сонли 15.09.2006 йилда қабул қилинган «Микромолиялаш тўғрисида» ги Қонуни;
- д. 33-сонли 06.05.2006 йилда қабул қилинган «Истеъмом кредити тўғрисида» ги Қонуни;
- е. 318-сонли 26.07.2001 йилда қабул қилинган «Олий ўқув юртларида тўлов-контракт асосида ўқиш учун таълим кредитлари бериш тўғрисида». Вазирлар Маҳкамаси Қарори;
- ж. 614-1-сонли 01.05.1998 йилда қабул қилинган «Ғаров тўғрисида» ги Қонуни;
- з. Фуқаролик Кодекси
- и. 279-1-сонли 30.08.1996 йилда қабул қилинган «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида» ги Қонуни,
- к. 474-2сонли 24.04.2003 йилда қабул қилинган «Банкротлик тўғрисида» ги Қонуни;
- л. 756-1-сонли 14.04.1999 йилда қабул қилинган «Лизинг тўғрисида» ги Қонуни;
- м. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2021 йил 7 майда 3300-сонли Микрокредит ташкилотлари ва Ломбардлар фаолиятини мувофиқлаштириш ва тартибга солиш тўғрисидаги Низоми;
- н. Ўзбекистон Республикасининг бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлари.

§2. Кредит сиёсатининг мақсади

2. Мазкур кредит сиёсатининг асосий мақсади МКТнинг кредитлаш тартибларини белгилаб бериш ва уларнинг ижросини назорат қилиш, кредитлаш фаолиятида амалдаги қонун ва меъёрий ҳужжатларга риоя қилинишини таъминлаш, МКТ мижозларининг кредит маблағларига бўлган эҳтиёжини етарли даражада қондириш, МКТ томонидан берилган кредитларнинг муддатида қайтарилишини таъминлаш бўйича чора-тадбирлар дастурини белгилаш, кредит рискини самарали бошқариш ва МКТ ликвидлигининг барқарорлигини сақлаган ҳолда МКТ активларининг даромадлилигини таъминлашдан иборат.
3. Кредит Сиёсатини амалга ошириш тартиб қоидалари муттасил равишда бозор шароитидаги ўзгаришларнинг тартиб, талаб ва қоидаларига мувофиқлигини таъминлаш мақсадида МКТ Таъсисчиларининг умумий йиғилиши томонидан назорат қилиб борилади.
4. Кредитлаш амалиёти билан боғлиқ бўлган рискларни мониторинг ва назоратини тизимлаштириш, МКТнинг тегишли бўлинмалари томонидан ишлаб чиқилган таклифлари асосида МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилиши томонидан тартибга солинади. Мазкур Сиёсат ҳамда бунга боғлиқ тартиблар воситасида, МКТ Таъсисчилари Умумий йиғилиши томонидан тасдиқланган стратегик мақсадларга эришиш борасида МКТ ижро органи фаолиятига баҳо бериш тизимининг асосларини белгилаб беради.
5. Сиёсат, кредит олиши мумкин бўлган буюртмачилар ҳамда мазкур буюртмачилар томонидан олиниши мумкин бўлган кредит турларини белгилаб бериш мезонларини аниқлаб беради.
6. Берилган кредитларнинг мақсадли ишлатилишига ҳамда қарздорнинг молиявий ҳолатини доимий мониторинг қилиш.
7. Мазкур Сиёсатда белгилаб ўтилган бошқа ички факторлар, кредит ажратишга ҳамда кредит суммасини белгилашга ваколатли бўлган лавозим ва мажбуриятларни белгилаб беради.

8. Кредитлаш бўйича ваколатлар МКТнинг тегишли ташкилий тузилмалари ўртасида тақсимланган бўлиб, Сиёсат, ўрнатилган тартиб ва қоидаларга риоя этилишини таъминлаш мақсадида, ички таҳлил ҳамда назорат ҳисоботи тизимини ҳам камраб олади. Мазкур тизим, МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилиши ҳамда МКТ раҳбариятига Кредит Сиёсатини амалга ошириш борасидаги тўлиқ ва ишончли маълумотни етказишга йўналтирилган. Шунингдек, мазкур тизимни амалга оширишдан мақсад, кредитлаш жараёнида иштирок этувчи ходимлар фаолияти ҳамда кредит портфелининг ҳолатига боғлиқ операциялар ҳолатига баҳо беришдан иборат.

§3. Кредит сиёсатига ўзгартириш киритиш

9. Йил давомида юзага келадиган, МКТ Кредит портфели ҳолатига таъсир кўрсатган ҳар қандай факторларни таҳлил қилган ҳолда, МКТ Таъсисчилар Умумий Йиғилиши мазкур сиёсатга ўзгартиришлар киритиши мумкин.
10. МКТнинг барча ходимлари кредитлаш сиёсати ва тартибини такомиллаштириш юзасидан ўз таклифларини билдиришлари мумкин. Бунинг учун таклифлар ёзма шаклда Ижрочи директорга тақдим этилиши лозим.
11. Шу билан биргаликда, Ўзбекистон Республикаси Марказий Банкнинг кўрсатма ва тавсия хатлари асосида ҳам кредит сиёсатига ўзгартиришлар киритилиши мумкин.
12. МКТ ижрочи директори томонидан кредит сиёсатига киритиладиган ўзгартириш ва қўшимчалар лойиҳа шаклида ишлаб чиқилиб, МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилишига таклиф билан мурожаат қилинади. Сиёсатга киритиладиган ўзгартиришлар фақат Таъсисчилар умумий йиғилишининг тасдигидан сўнг кучга киради.

§4. Ваколатлар даражаси ва масъулиятни тақсимлаш

13. МКТ Таъсисчилар Умумий Йиғилиши кредит операцияларини назорат қилиш бўйича функцияларнинг асосий қисмини Кредит Қўмитаси зиммасига юклайди.
14. Кредит Қўмитасига бириктирилган функционал мажбуриятлар мажвуд бўлиб, мазкур мажбуриятларни амалга ошириш борасида ҳар бир кредит қўмитаси аъзоси ўз ваколатлари доирасида буюрмаларни дастурий мажмуада кўриб чиқади. Кредит Қўмитаси ўзининг қабул қилинган қарорларни ҳамда Кредит Қўмитаси аъзоларининг таклифларини баённомаларда қайд қилиб боради.
15. Юқорида кўрсатилиб ўтилган ваколатлар МКТ Кредит Қўмитаси зиммасига юклатилиши - МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилишининг кредит рискинни бошқариш борасидаги маъсулиятини чекламайди.
16. Кредитлаш жараёни кредит операциялари циклининг барча томонларини камраб олган бўлиб, қуйидаги шаклда детализация қилиниши мумкин:
 - а. Кредит ҳужжатларини кўриб чиқиш жараёни;
 - б. Кредит ажратиш;
 - в. Кредит ва кредит портфелини бошқариш ва мониторинг қилиш;
 - г. Йиллик таҳлил тартиби.
17. Кредит портфелини самарали бошқариш учун маъсулият шtat жадвали асосида Муддати ўтган қарздорликлар билан ишлаш бўлими бошлиғи зиммасига юклатилади.
18. Мазкур Сиёсат, МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилиши назорати остида МКТ Ижро органи ҳамда Кредит Қўмитаси томонидан амалга оширилади. Ўрнатиладиган ички тартиб ва қоидалар мазкур Сиёсатга мувофиқ равишда кредит портфели сифатини ошириш ва кредит рискларини самарали бошқаришга қаратилган бўлиши лозим.
19. Мазкур Сиёсатни амалга ошириш ва назорат қилиш борасидаги жавобгарлик МКТ Ижрочи директори, Кредит Қўмитаси, Назорат ва аналитика бўлими, Муддати ўтган қарздорликлар билан ишлаш бўлими, Жорий назорат бўлими бошлиқларига юклатилади.

20. Мазкур Сиёсатга мувофиқ равишда фаолиятни ташкил қилиш ҳамда тегишли қуйи таркиб фаолиятини мувофиқлаштириш жавобгарлиги қуйидаги раҳбар шахсларга юклатилади:

- а. Кредит Қўмитаси аъзолари;
- б. Назорат ва аналитика бўлими бошлиғи;
- в. Муддати ўтган қарздорликлар билан ишлаш бўлими бошлиғи;
- г. Бош Бухгалтер;
- д. Жорий назорат бўлими бошлиғи.

21. Кредит портфелининг сифатини назорат қилиш ва мониторинг қилиш жавобгарлиги Муддати ўтган қарздорликлар билан ишлаш бўлими бошлиғи зиммасига юклатилади.

22. МКТда кредитлаш лимитлари бўйича икки хил ваколат даражаси мавжуд:

Ваколат даражаси	Бир кредит 10 Оолувчи миждоз учун белгиланган кредит лимити	Дахлдор шахсларга ва ўзаро дахлдор шахслар гуруҳига белгиланган кредит лимити
МКТ Кредит Қўмитаси	Миқдори 100 млн. сўмгача бўлган барча кредитлар	
МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилиши	Миқдори 100 млн. сўмдан ортик ва МКТ активларининг 10% гача бўлган барча кредитлар	МКТ активларининг 10% гача бўлган барча кредитлар

23. МКТ Кредит Қўмитасига ўрнатилган лимит доирасидан ортик бўлган кредитлар учун МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилишидан рухсат олинади.

24. Қуйидаги кўрсаткичлар кредитлаш лимитларининг фоизларда белгиланган чегаралари ҳисобланади:

- а. бир миждозга таъминот асосида ажратилган кредит миқдори: МКТ жами капиталининг 10 фоизигача.
- б. бир гуруҳ ўзаро алоқадор шахсларга ажратилган кредит миқдори, агар умумий қарздорлик мажбурияти мавжуд бўлса: МКТ жами капиталининг 10 фоизигача;
- в. барча миждозларга ишонч асосида ажратилган кредитларнинг қолдиқ суммаси ҳақиқатда шакллантирилган устав фондининг 10 фоизигача.

25. Миқдоридан катъий назар, МКТга дахлдор шахсларга ажратиладиган барча кредитлар (микроқарз) МКТ Таъсисчилар Умумий Йиғилишининг тегишли қарори асосида расмийлаштирилади.

26. Назорат ва аналитика бўлими, Жорий назорат бўлими, Баҳоловчи, кредит мутахассислари, Чакана хизмат кўрсатиш маркази раҳбар ва мутахассислари лавозим ваколатлари доирасида берган хулосаларига амалдаги қонунчиликда белгиланган тартибда солидар жавобгар ҳисобланадилар.

27. МКТ ресурс базасининг ҳолати ҳамда аввалги даврлардаги кредитлаш ҳажмини ҳисобга олиб, ушбу йил учун кредитлаш бўйича прогноз кўрсаткичлари умумий кредитлаш ҳажмига нисбатан қуйидагича тақсимланиши кўзда тутилган:

- а. жисмоний шахсларга – 100%.

28. Шу билан биргаликда кредит бериш санасига Ўзбекистон Республикаси Марказий Банки томонидан ўрнатилган меъёрий кўрсаткичларга катъий амал қилинади.

29. Юқоридаги ваколатлар билан биргаликда қуйидаги истисно ҳолати мавжуд:

- а. Муаммоли деб топилган кредитлар – Кредитни сўндиришнинг якуний муддатида сўндирилмаган ҳамда кайтмаслик хавфи юкори бўлган муаммоли кредит йиғма жилди амалдаги конунчилик асосида сўндириш чораларини кўриш учун 30 (ўттиз) календарь кунидан кечиктирмаган холда юридик хизмат ихтиёрига топширилади. Мазкур Мижозга ва унга ўзаро дахлдор шахсларга келгусида МКТ Бошқарувининг алохида кўрсатмаси бўлмагунга қадар, ҳеч қандай кредит амалиётлари хизмати кўрсатиш мумкин эмас.

§5. Кредит портфелини аудит қилиш

30. МКТ Таъсисчилари умумий Йиғилишига кредит портфелининг ҳолати бўйича ҳар чорақда ҳисобот бериб борилади. МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилишига ушбу ҳисоботни бериб бориш бўйича МКТнинг ички аудити масъул ҳисобланади. МКТ ички аудити ҳар чорақда мустақил тарзда кредит портфелини текширувдан ўтказди.
31. Текширувни амалга оширишда ички аудит қуйидагиларга алохида эътибор қаратиши лозим:
- а. Кредит муносабатлари ушбу кредит сиёсати талабларига ҳамда амалдаги конунчиликнинг барча талабларига тўлиқ амал қилган холда олиб борилаётганлигига;
 - б. Кредит ажратилишида чиқарилган қарорлар, ваколатлар доирасида амалга оширилганлигига ва ҳақиқий кредит аризаси асосида амалга оширилганлиги;
 - в. Қарздор тўғрисида олинган маълумотлар ҳаққонийлигига;
 - г. Гаров шартномасидаги гаров таъминоти аниқ ва адекват тақдим қилинганлиги;
 - д. Мижоз билан тузилган кредит, кафиллик ва гаров шартномаларини ҳамда бошқа ёзма муносабатларни ваколатлар доирасида ҳамда тасдиқланган шакл асосида тузилганлигига;
 - е. Гаров мулкани сақлаш ва таъқиқларни қонуний тарзда ваколатли органлар томонидан рўйхатга олинганлигига;
 - ж. Кредит rischi тўғри баҳоланганлигига;
 - з. Тўлов жадвалига асосан 30 кундан ошқ муддати ўтган кредитлар муаммоли кредитлар тоифасида таснифланишига;
 - и. Захиралар тегишли йўриқнома ва МКТнинг ички меъёрий ҳужжатлари талаблари бўйича шакллантирилганлигига;
 - к. Riskлар ва концентрация бўйича МКТ лимитларининг адекват ва тўғри бўлишлигини;
 - л. Кредит бериш бўйича қарорлар қабул қилиш, уларни қайтарилиши, кредит шартномасига ўзгартиришлар киритиш ушбу сиёсат ва бошқа ички ҳужжатларга мувофиқ амалга оширилаётганлигини;
 - м. Кредит амалиётларининг молиявий бозор шароитидаги шартларга жавоб беришлигини (адекватлиги);
 - н. Маълумотларни FlexFin тизимида тўғри акс эттирилаётганлигини;
 - о. Кредит портфелида мавжуд кредитларга ўрнатилган мониторинг амалиётига баҳо бериш.
32. Ўтказилган текширув якунлари бўйича ички аудитор аниқлаган камчиликлар бўйича МКТ ижрочи директорида. Муддати ўтган қарздорликлар билан ишлаш бўлими бошлигига кредит портфели riskини камайтириш, активларни қайтадан классификациялаш, тегишли кредит ҳужжатларидаги камчиликларни бартараф этиш бўйича ўз тавсияларини беради.

33. Ўтказилган текширув якунлари бўйича ички аудит ходими аниқлаган камчиликлар бўйича текширув актларини МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилишига ва МКТ ажроҳи директорига тақдим қилади.

III. КРЕДИТ СИЁСАТИ СТРАТЕГИЯСИ

§1. Кредит сиёсати йўналишининг тамойиллари

§2. Кредитларни диверсификация қилиш

§3. Тенг кредитлаш имкониятлари

§1. Кредит сиёсати йўналишининг тамойиллари

34. МКТ кредит портфели сифатини ошириш, янги мижозларни жалб қилиш ҳамда МКТ кредит фаолиятига салбий таъсир ўтказган факторларни бартараф этиш мақсадида МКТ стратегияси мунтазам равишда такомиллаштирилиб борилади.
35. МКТ кредит бозорининг юқори даромадли секторларида фаолиятини кенгайтиради ҳамда барқарор молиявий ҳолатга ва бизнесни ривожлантириш истикболлари юқори бўлган мижозлар билан муносабатларни мустаҳкамлайди, бизнесни ривожлантириш истикболлари юқори бўлган тармоқ ва регионларда фаолиятни кенгайтиради.
36. МКТ барча рискларни қоплашга қаратилган консерватив кредит сиёсатини амалга оширади.
37. МКТ истикболли микромолиявий лойиҳаларни самарали молиялаштиришга қаратилган, актив кредит сиёсатини амалга оширади.
38. МКТ кредит стратегияси асосини ташкил қилувчи ҳамда кредит рискинни минимизация қилишга имкон берувчи Кредит Сиёсатининг асосий тамойиллари қуйидагилардир:
- а. **Кредитга лаёқатлилиқ** - мавжуд сифатли мижозлар базасини сақлаш ҳамда кредитга лаёқатлилиги юқори мижозларни жалб қилиш;
 - б. **Таъминотнинг мавжуд бўлиши устуворлиги** – кредит қийматини қоплайдиган кафиллик ёки гаров таъминоти мавжуд бўлиши шароитида кредит ажратиш.
 - в. **Муддатлилиқ** – кредит шартномасида белгиланган ҳамда муддат келиши билан қатъий равишда қайтарилишлиқ шарти билан кредит ажратиш тамойили;
 - г. **Тўловлилиқ** – кредит сифатида ажратилган пул маблағларидан фойдаланганлиги учун белгиланган тартибда фоизларни тўлаш;
 - д. **Қайтарилишлиқ** – кредитга ажратилган пул маблағларини қайтариш. Кредит суммаси бир марталик тўлов орқали ажратилиши мумкин. Мазкур суммадан фойдаланиш муддати тугагандан сўнг қайтарилади;
 - е. **Мақсадли ишлатилиш** – кредит аниқ бир мақсадда ажратилади (шартномада назарда тутилган ҳолларда);
 - ж. **Мониторинг** – кредит шартномасининг амал қилиш муддати давомида мониторинг фаолиятини ташкил қилиш. Мониторинг фаолияти Қарздор томонидан кредит бўйича мажбуриятларини бажара олмаслик ҳолатини келтириб чиқарувчи факторларни олдиндан аниқлаб бориш мақсадида ташкил қилинади;
 - з. **Кредит портфелини диверсификация қилиш** – мажбуриятларнинг ҳаддан зиёд концентрацияси билан боғлиқ рискларни, кредит портфелини мувофиқ равишда диверсификация қилиш орқали камайтириш. Кредит портфелини диверсификация қилиш - ресурсларни тармоқ, регион, таъминот тури, муддатлар бўйича ҳамда ўзаро боғлиқ бўлмаган мижозлар ўртасида оқилона тақсимлаш орқали амалга оширилади. Диверсификация, кредит портфелининг сифатини оширади ҳамда кредит рискининг умумий даражасини пасайтиради;

и. Кредит жараёнини ташкил қилиш – кредит жараёнида иштирок этувчи МКТ ташкилий тузилмалар ва ходимлар ўртасида функциялар ва мажбуриятларни аниқ белгилаб бериш орқали кредит фаолиятини амалга ошириш. Мажбуриятларни белгилаб бериш, операцияларни амалга ошириш асосида ваколатлар устма-уст келишини ҳамда хатолар юзага келишини олдини олади.

39. Жорий йилда МКТ Кредит фаолиятининг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат:

40. МКТ микромолиявий хизматларни фақат Ўзбекистон Республикаси резидентларига кўрсатади. Микроқарзлар жисмоний шахсларга уларнинг шахсий эҳтиёжларини молиялаштириш учун берилади. Кредитлар қарз олувчиларга қуйидаги мақсадлар учун берилади:

а. жисмоний шахсларнинг шахсий эҳтиёжларига (Микроқарз);

41. МКТ кредитларни қуйидаги мақсадлар учун бермайди:

- а. илгари олинган кредитларни ёки бошқа ҳар қандай қарзларни узишга;
- б. тамакичилик ва алкогольли ичимликлар ишлаб чиқаришга;
- в. мажбурий меҳнат ёки бола меҳнатидан фойдаланиш натижасида фойда олиб келадиган ишлаб чиқаришга ёки фаолиятга;
- г. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари ёки Халқаро Конвенция билан таъкиланган товарларни ишлаб чиқаришга ёки савдоси билан шуғулланишга;
- д. қурол ва ўқ-дориларни ишлаб чиқаришга ва савдо қилишга;
- е. киморга асосланган ўйинларга, казино ва шунга ўхшаш бошқа фаолиятларга;
- ж. Йўқолиб кетиш хавфи остида турган ёввойи ҳайвонлар ва ўсимликлар турлари билан халқаро савдо қилиш тўғрисидаги Конвенцияда белгилаб берилган йўқолиб кетаётган ёввойи ҳайвонлар ва ўсимликлар, ёки улардан тайёрланган товарлар билан савдо қилишга;
- з. радиоактив материалларни ишлаб чиқариш ва сотишга, бундан тиббий ускуналар мустасно;
- и. асбест толаларни ишлаб чиқаришга, савдосига ва фойдаланишга;
- к. ёғочни ёки маъмурий бўлмаган ўрмонлардан олинган бошқа ёғоч маҳсулотларини ишлаб чиқариш ёки сотишга;
- л. таркибида кўпгина миқдорда кимёвий воситалар бўлган товарларни ишлаб чиқариш, сотиш, саклаш ва ташишга ёки кимёвий зарар бўлган маҳсулотларни тижорат мақсадида ишлаб чиқаришга, бундан халқаро стандартлар билан тасдиқланганлари мустасно;
- м. халқаро ҳамжамият томонидан таъқиқланган фармацевтик препаратларни ишлаб чиқаришга ва савдосига;
- н. пестицидлар ёки халқаро даражада таъқиқланган ўтларни ишлаб чиқаришга ёхуд савдосига;
- о. Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонун ҳужжатлари билан таъқиқланган фаолият турлариги.

§2. Кредитларни диверсификация қилиш

42. МКТ, кредитлаш фаолиятини қуйидаги категорияларда лимитлаш орқали рискларни диверсификация қилади:

- а. Иқтисодиёт тармоқлари (жисмоний шахс бўлмаган мижозлар бўйича);
- б. географик регионлар;
- в. кредит муддати;
- г. таъминот турлари;

- д. кредитни тақдим қилишдаги ваколат;
 - е. кредитлаш лимитлари;
 - ж. қарздорликни қоплаш муддатлари.
43. Кредитлар концентрацияси, барча кредит муносабатлари спектрида мавжуд тўғридан-тўғри, воситали ва шартли мажбуриятлар суммаси сифатида аниқланади.
44. Кредитлаш лимитларининг миқдорий нисбатини белгилаб берувчи параметрлар қуйидагилардир (МКТ бўйича):
- а. бир миқдорга таъминот асосида ажратилган кредит миқдори: МКТ жами капиталининг 10 фоизигача.
 - б. бир гуруҳ ўзаро алоқадор шахсларга ажратилган кредит миқдори, агар умумий қарздорлик мажбурияти мавжуд бўлса: МКТ жами капиталининг 10 фоизигача;
 - в. барча миқдорларга ишонч асосида ажратилган кредитларнинг қолдиқ суммаси ҳақиқатда шакллантирилган устав фондининг 10 фоизигача.

§3. Тенг кредитлаш имкониятлари

45. Кредит операцияларини амалга оширишда барча жисмоний шахслар ижтимоий келиб чиқиши, жинси, ирки, миллати, этники ва бошқа шахсий сифатларидан қатъи назар, МКТ олдида тенг имкониятларга эга бўладилар (мазкур сиёсатда белгилаб ўтилган ҳолатлардан ташқари). Кредитлаш, буюртма берувчининг молиявий ҳолати ҳамда рискинни ўрганиш воситасида амалга оширилади.
46. Микроқарзлар фақат жисмоний шахсларга ажратилади. Барча миқдорларни кредитлаш шартнома асосида амалга оширилади.
47. МКТ, мазкур Сиёсат талабларига мувофиқ ҳамда ўрнатилган кредитлаш лимитлари доирасида, буюртмачилар билан муносабатларни шакллантиради ҳамда кредитлаш объектини аниқлаштириш, кредитлар ёрдамида амалга ошириладиган чоратадбирларнинг самарадорлигига боғлиқ фаолиятни мустақил равишда амалга оширади.

IV. КРЕДИТЛАШНИНГ АСОСИЙ ШАРТЛАРИ ҲАМДА ЧЕКЛОВЛАР

§1. Кредитларнинг умумий турлари ва тоифалари.

§2. Кредитлашнинг асосий тамойиллари ва шартлари

§3. Янги кредит маҳсулотларининг жорий қилиш тартиби

§5. Дахлдор шахсларга кредит ажратиш тартиби

§6. Кредит устамасини ҳисоблаш

§7. Кредитлаш манбалари

§1. Кредитларнинг умумий турлари ва тоифалари

48. Мазкур Кредит Сиёсати қуйидаги кредит тоифаларни ўз ичига олади:
- а. Жисмоний шахслар – жисмоний шахслар деб, Ўзбекистон Республикаси резидентлари тушунилади.
 - б. Яққа артибдаги тадбиркорлар – тадбиркорлик фаолиятини юридик шахс ташкил этмаган ҳолда, мустақил равишда, ходимларни ёллаш ҳуқуқсиз, ўзига мулк ҳуқуқи асосида тегишли бўлган мол-мулк негизида, шунингдек мол-мулкка эгалик қилиш ва (ёки) ундан фойдаланишга йўл қўядиган ўзга ашёвий ҳуқуқ асосида амалга оширувчи жисмоний шахсдир.
49. МКТ кредитлари турлари ва уларнинг асосий шартлари, шу жумладан фоиз ставкаси, минимал ва максимал миқдори, муддати, истикболли буюртмачилар ушбу Кредит

сиёсатига алоҳида илова тарзида берилди. МКТ кредитлари умумий шартлар бўйича қуйидаги турларга ажратилди:

- а. Муддатига кўра:
 - i. киска муддатли – 1 йилгача бўлган муддатли кредитлар;
 - ii. узок муддатли – 1 йилдан кўп бўлган муддатли кредитлар;
 - б. Мижоз мақомига кўра:
 - i. жисмоний шахсларга.
 - в. Кредитлаш мақсадига кўра:
 - i. жисмоний шахсларга берилган микрокарзлар, жисмоний шахсларнинг ўз эҳтиёжлари учун;
50. Кредитлар алоҳида кредит ҳисобварағи орқали икки хил услубда ажратилиши мумкин:
- а. кредит линияси очиш орқали – МКТ мижозга алоҳида кредит ҳисоб варағидан кредит шартномада келишган маблағларни мижознинг талабига мувофиқ босқичма-босқич ажратиб бериш мажбуриятини олади. Бунда мижоз кредит линияси миқдори ва муддати доирасида кредитни чекловларсиз ёпиш ва қайта олиш имкониятига эга бўлади.
 - б. кредит линияси очмасдан – МКТ томонидан мижоз кредит ҳисоб варағига кредит шартномасида келишилган маблағларни мижознинг биринчи талабига мувофиқ ажратиб бериш мажбуриятини олади.
51. Кредит олиш учун буюртма билан мурожаат қилган Мижоз бошқа банк-молия институтларидан кредитга эга бўлса, бу мижознинг кредит тарихи батафсил ўрганиб чиқилиши шарт.

§2. Кредитлашнинг асосий тамойиллари ва шартлари

52. Жисмоний шахсларга кредитлар ажратиш мазкур сиёсат ва МКТнинг кредит ажратиш билан боғлиқ бошқа ички меъёрий ҳужжатларига асосан олиб борилди.
53. Кредитлар фақат Ўзбекистон Республикаси миллий валютаси - сўмда берилди.
54. Микрокредитлар, кафолатлар, микролизинглар ва бошқа кредит операциялари бўйича минимал ва максимал фоиз ставкалари, муддатлари ва қўшимча шартлари ҳар бир кредит маҳсулоти бўйича мазкур Сиёсатнинг алоҳида иловасида белгиланади.
55. Кредит операцияларидан олинган даромад қуйидаги харажатларни қоплаши керак:
- а. фондлар қиймати;
 - б. МКТнинг кредит хизмати турларини, жумладан қутилаётган харажатлар, Маъмурий харажатлар, операцион харажатлар ва жами кредитни ажратиш жараёни билан боғлиқ бўлган харажатларни ҳам ҳисобга олган ҳолда;
 - в. кредитлар бўйича эҳтимолий йўқотишларни.
56. Ҳар бир лойиҳа бўйича фоиз ставкалари, муддати, ундириладиган комиссия миқдори, асосий қарзни қайтариш муддатлари кредит комиссияси/кредит Қўмитаси томонидан ўзига берилган лимитлар ва ваколатлар доирасида белгиланади.
57. Кредитдан фойдаланганлик учун фоиз ставкаси МКТнинг ўз кредит ресурслари, кредит муддатлари, қарздорнинг ўз мажбуриятларини бажарганлиги, ресурсларнинг талаб ва таклифи, кредит рискининг босқичларини ҳисобга олган ҳолда белгиланади.
58. Кредит ўз вақтида қайтарилмаган тақдирда МКТ тўлов жадвали бўйича тўлов муддати ўтган ҳар бир кун учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмидан кредит шартномасида ўрнатилган тартибда 2% миқдорида, аммо умумий қарз миқдорининг 50%идан ошмаган миқдорда пеня ҳисоблайди. Бу шарт кредит шартномаларида кўрсатиб ўтилган бўлиши лозим.

59. МКТ кредит фоизларини кредит асосий қарзининг қолдиқ миқдорига қунлик ҳисоблаб боради.
60. МКТ кредитларининг асосий қисми қафиллик асосида ажратилади, аммо ҳар қандай таъминот ҳам миқознинг тўлов қобилиятини ўрганмай кредит ажратишга асос бўла олмайдди. Таъминот кредитни қайтаришнинг қўшимча манбаси бўлиб, шу билан биргаликда миқознинг хатти-ҳаракатларини бошқариш воситаси ҳисобланади. Пул оқими кредитни сўндиришнинг асосий манбасидир, таъминот эса иккинчи даражали манба бўлиб хизмат қилади.
61. Кредит таъминотининг қиймати кредит асосий қарзини тўлиқ қоплаган тақдирлагина етарли ҳисобланади.
62. Кредит устамалари бўйича имтиёзлар берилиши МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилиши қарори асосида амалга оширилади.
63. Таъминотсиз кредитлар, яхши кредит тарихига эга бўлган, капитали етарли ва ликвидлик кўрсаткичи ўртачадан юқори бўлган, кредитни қайтариш имкониятлари шубҳа ўйготмайдиган миқозларга берилади. Таъминотсиз кредитларнинг қайтариш муддати бир йилдан ортиқ бўлмаслиги шарт. Таъминотсиз кредитларни ажратилиши фақатгина МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилиши руҳсати орқали амалга оширилади.
64. Ишонч асосида ажратилган ссудалар МКТ жами кредит портфелининг 5 фоизигача аммо, МКТ устав капиталининг 10 фоиз миқдоридан ошмаслиги шарт.
65. Гаров таъминоти микрокредит ташкилоти томонидан мустақил равишда баҳоланади ёки давлатнинг тегишли руҳсатномаси асосида фаолият юритаётган, ҳуқуқий заволатга ва лицензияга эга бўлган мустақил баҳолаш органлари (мустақил баҳоловчилар) томонидан баҳоланиши мумкин. Шунингдек, жисмоний шахсларга тегишли маиший техника буюмлари ҳам мустақил баҳоловчи томонидан баҳоланиши талаб қилинмаслиги мумкин.
66. МКТ томонидан гаров мулкани қабул қилишда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигидан 04.06.2020 йилда 3239-сон билан рўйхатга олинган "Ўзбекистон Республикасининг ягона миллий баҳолаш стандартлари"да кўрсатилган услубларда ва бозор нархида қабул қилади.
67. Кредит муддати тугаганидан сўнг, гаровнинг ҳолати кредитнинг асосий қарзи бўйича қарздорликни тўлиқ қоплаш учун етарли бўлиши шарт.
68. Мустақил баҳоловчилар томонидан баҳоланган гаров таъминотининг сифати, харидорғирлиги ва ликвидлиги, кредит ажратилишидан аввал МКТнинг кредит комиссияси томонидан ўрганилиб, миқоз билан келишилган ҳолда ҳамда МКТ томонидан тасдиқланган ликвидлик коэффициенти асосида белгиланган қийматда гаровга қабул қилинади.
69. МКТ томонидан қабул қилинаётган гаров таъминотининг қиймати, мустақил баҳоловчи томонидан тақдим қилинган баҳолаш қийматидан юқори бўлмаслиги шарт.
70. Кредит янгиланиши ёки пролонгация қилиниши ҳолатида, мазкур ҳолат юзасидан қарор қабул қилинишдан аввал, таъминот қайтадан баҳолаш зарурияти кредит мутахассиси томонидан ўрганиб чиқилиши шарт.
71. МКТнинг молиявий кўрсаткичларини реал баҳолаш мақсадида, тўлов жадвали бўйича тўланиши лозим бўлган асосий қарз ва (ёки) кредитга ҳисобланган фоизларнинг тўланиши 60 (олтмиш) қундан кечиктирилганда фоизларни ўстирмаслик тамойили қўлланилади.

§3. Янги кредит маҳсулотларининг жорий қилиш тартиби

72. Кредит Қўмитаси янги кредит турларини тасдиқлаш ҳамда жорий қилишга ҳақли.
73. Жорий қилинаётган янги кредит турлари ушбу сиёсат талабларига мувофиқ бўлиши шарт.

74. Зарур ҳолларда бўлим ва марказлар билан келишган ҳолда жорий килиниши режалаштирилаётган янги кредит турлари уларнинг потенциал истеъмолчилари тўғрисида тўлиқ маълумотларни ёзма шаклда асослаб беришлари лозим.

75. Янги кредит турлари бўйича барча таклифлар қуйидагиларни ўз ичига олиши керак:
- а. янги кредит тури тўғрисида умумий маълумот, потенциал истеъмолчиларнинг бозор ҳолати таҳлили, бизнес стратегияси;
 - б. кредит рискларини бошқаришнинг асосий шартлари;
 - в. бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботи процедуралари (бухгалтерия бўлими билан келишилган ҳолда);
 - г. зарур ҳолларда тегишли йўриқномалар ва меъёрий ҳужжатларга риоя этилиш режаси;
 - д. ҳуқуқий ҳолатлар таҳлили;
 - е. солиққа тортиш таҳлили (бухгалтерия бўлиmidан маълумотнома).

§4. Дахлдор шахсларга кредит ажратиш талаблари

76. МКТга алоқадор шахсларга кредит ажратиш ва МКТ кафолати бериш фақатгина МКТ Таъсисчилари Умумий Йиғилишининг қарорига асосан амалга оширилади.

77. МКТнинг барча дахлдор шахсларга берилган кредитларининг умумий суммаси МКТ капиталининг 25 фоизидан ошмаслиги лозим.

78. МКТга дахлдор шахслар қуйидагилар ҳисобланади:

- а. раҳбар шахслар, шу жумладан, МКТ Кенгаши Раиси ва аъзолари, Ижро органи раҳбари ва унинг ўринбосарлари, МКТ бош бухгалтери ва МКТнинг бошқа ходимлари;
- б. МКТ Устав капиталининг 1%-дан ортиқ улушга эга бўлган иштирокчилар (жисмоний шахс);
- в. «а» ва «б» бандларда кўрсатиб ўтилган шахсларнинг яқин қариндошлари;
- г. МКТнинг устав капиталидаги улуши 10% ёки ундан юқори бўлган йирик иштирокчиси бўлган ҳар қандай юридик шахс, уларнинг бевосита таъсисчилари;

Яқин қариндошлар деганда қуйидагилар тушунилади:

- i. умр йўлдоши;
- ii. отаси/онаси; (шу жумладан саклаб олган отаси/онаси);
- iii. ака /ука, опа/сингил;
- iv. фарзандлари (шу жумладан саклаб олган фарзандлар);
- v. қайнона/қайнота;

79. Дахлдор шахсларга ажратиладиган кредитнинг максимал қиймати:

- а. МКТга дахлдор шахсга ажратиладиган кредит миқдори, бир миқдорга ҳамда ўзаро боғлиқ миқдорлар гуруҳига ажратиладиган кредит лимит тартиблари асосида белгиланади.

§5. Кредит устамасини ҳисоблаш

80. Кредитлаш фаолияти ўрнатилган меъёрлар ва Таъсисчи қарорига асосан белгиланган фоиз устамаларига мувофиқ равишда амалга оширилиши зарур.

81. МКТ раҳбарияти фоиз устамалари миқдорини белгилаш учун МКТ фаолиятини юритиш билан боғлиқ харажатлардан хабардор бўлиши зарур. Ушбу барча факторлар, даврий равишда таҳлил қилиб бориш, фоиз устамалари миқдорига ўзгартиришлар киритиш ва харажатлар ўзгаришини баҳолаш, алоҳида турдаги кредитлар бўйича рақобат ёки рисклар билан боғлиқ факторларга мослаша олиш имконини беради.

82. МКТнинг ўз маблағлари ҳисобидан берилган кредитлар бўйича фоиз устамалари - кредитдан фойдаланиш муддати, қарз олувчи томонидан тақдим этилган кредит шартномаси, кредит ресурсларига бўлган талаб ва тақлифлар ҳамда уларнинг баҳоси, шунингдек, кредит шартномасидан келиб чиқадиган риск даражасига асосан белгиланади.
83. Кредитлашнинг дастлабки шартларига ўзгартириш киритиш, Мижоз томонидан шартномаларнинг кечикиши ҳамда Мижоз фаолиятидаги ўзгаришлардан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади.

§6. Кредитлаш манбалари

84. МКТ ликвидлиги, асосан МКТ ресурс базасининг барқарорлигига боғлиқдир.
85. МКТ бошқаруви МКТнинг ликвидлик позициясини барқарор сақлаб туриш учун қуйидагиларни амалга ошириши зарур:
- банклардан ссудалар жалб этиш;
 - юридик шахслардан муддатли қарз шартномалари орқали қарз маблағлари жалб этиш;
 - ўз таъсисчилари бўлган жисмоний шахслардан Устав фондининг суммасидан ортмаган миқдорда қарз маблағлари жалб этиш.
86. Жалб қилинган маблағларнинг қайтариш муддати активларнинг қайтариш муддатига мувофиқ бўлиши зарур. Активлар ва мажбуриятларнинг муддатлар бўйича номувофиқлиги, МКТ ликвидлигига хавф солувчи асосий манба ҳисобланади.
87. Кредит Қўмитаси томонидан мавжуд вазиятдан келиб чиққан ҳолда МКТ бўйича кредитлаш муддатига чекловлар ўрнатилиши мумкин.

V. КРЕДИТ РИСКНИ БОШҚАРИШ

88. Кредит rischi МКТ қарздорлари томонидан кредит мажбуриятларини бажара олмаслик эҳтимоли билан боғлиқ бўлиб, қарзнинг асосий суммаси ёки ҳисобланган фоиз миқдорини, шартномада белгиланган муддатда (тўлиқ ёки қисман) қайтара олмаслик кўринишига эга бўлади. Кредит рискларини келтириб чиқарувчи бир қатор сабаблар мавжуд бўлиб, асосийлари, кредит портфели концентрациясининг ошиб кетиши, кредитлаш имкониятини таҳлил қилишда ҳамда кредитлар билан ишлашдаги лаёқатсизлик ва таъмағирлик ҳолатларида намоён бўлади.
89. Кредит рисклари концентрацияси, алоҳида ёки ўзаро боғлиқ кредиторлар гуруҳига йирик миқдордаги кредитларни ажратиш натижасида юзага келади. Мазкур концентрация, МКТ қарздорларининг алоҳида бир иктисодий тармоқ ва географик ҳудудларда мужассамлашганлиги натижасида ҳам юзага келади.
90. Кредит фаолиятини самарали бошқаришда, кредит портфелининг рисклилиги даражаси мунтазам равишда баҳоланиши ва назорат қилиниши шарт.
91. Кредит операциялари - МКТ фаолиятининг устувор йўналиши ҳисобланиб, ўз навбатида юқори рискли операциялар туркумига киради. Шунинг учун кредит операциялари бўйича рискларни баҳолаш - МКТ молиявий барқарорлигини таҳлил этишнинг асосий мезони ҳисобланади.
92. МКТ томонидан кредит рискни бошқариш икки босқичдан ташкил топади:
- биринчи босқичда кредит буюртмалари Операцион бўлим ва марказ мутахассислари томонидан, Назорат ва аналитика бўлими мутахассислари ва Жорий назорат бўлими мутахассислари томонидан чуқур таҳлил қилинади, бунда қарз олувчининг қарзни тўлашга кодирлиги, унинг фаолиятини кучли ва заиф томонларини баҳолаш, кредитни сўндиришнинг эҳтимоли бўлган муддатларига катта эътибор берилади. Агар жисмоний шахс МКТ сиёсатининг барча талабларига

- жавоб берса, кредит шартномаси расмийлаштирилади, унда иккала томоннинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари қайд этилади;
- б. кредитлаш жараёнининг иккинчи босқичи кредит берилганидан сўнг бошланиб, қарз олувчининг жорий фаолияти ва бошланғич босқичда муаммолари, яъни ўз вақтида қайтарилиш имконияти паст бўлган кредитларни аниқлашдан иборат.
93. МҚТ қарздорларга кредит маҳсулотини тақдим этишдан аввал, қарздорнинг фаолиятига боғлиқ барча рискларни атрофлича ўрганиб чиқиши, кредит портфелини риск гуруҳлари бўйича диверсификация қилиши шарт.
94. МҚТ кредит портфелининг структураси, маблағларни жойлаштириш муддати, пасив операциялар орқали жалб қилинган маблағлар муддати нисбатига мутаносиб равишда олиб бориши шарт.
95. МҚТ қуйидаги ҳолатларда қарздорга кредит бермасликни афзал кўради:
 - Кредит операциясининг риск даражаси юқори бўлган ҳолатлар;
 - Қарздорнинг заиф молиявий ҳолати;
 - Қарздорнинг ишончлилиқ даражаси паст бўлиши;
 - Кредит маблағларини қайтариш манбаларининг мавжуд эмаслиги;
 - Мижоз билан келгусида ишлаш истикболининг мавжуд эмаслиги.
96. Истиқсно тариқасида ликвид таъминоти ёки қарздорнинг ижобий кредит тарихи мавжудлигига кўра юқори даромадли операциялар амалга оширилиши мумкин. Бу ҳолатларнинг ҳар бири бўйича Кредит қўмитаси алоҳида қарор қабул қилади.
97. МҚТ кредит портфелини шакллантиришдаги асосий тамойил — кредит портфелини хўжалиқ фаолиятлари (иктисодиёт сегментлари) ва ҳудудлар ўртасида диверсификация қилиш тамойили орқали амалга оширилади. Микроқарзлар ва жисмоний шахсларга ажратилаётган бошқа микромолиявий хизматлар бўйича иктисодиёт тармоқлари кесимида диверсификация амалга оширилмайди.

VI. КРЕДИТ ҲУЖЖАТЛАРИНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ ВА КРЕДИТ АЖРАТИШ ҚОИДАЛАРИ

§1. Кредит операциялари жараёнида ҳужжатлар алмашинув тизими

§2. Кредит операциялари бўйича ҳужжат юритиш талаблари

§3. Кредит олиш учун тақдим этилган ҳужжатлар

§4. Кредит олиш учун тақдим этилган ҳужжатларни кўриб чиқиш

§5. Кредит таъминоти ва унга қуйиладиган талаблар

§6. Кредит ҳужжатлар бўйича хулосалар

§7. Кредит шартномасини тузиш

§1. Кредит операциялари жараёнида ҳужжатлар алмашинув тизими

98. Мижозлар томонидан кредит маҳсулотларидан фойдаланиш мақсадида тақдим этилган аризаларни МҚТ томонидан кўриб чиқилиши учун «PULMAN МҚТ» томонидан микромолиявий операцияларни амалга ошириш қоидаларида келтирилган рўйхатга асосан ҳужжатлар тақдими қилингандагина амалга оширилади. Мазкур маълумотларнинг мавжуд бўлмаслиги шароитида кредит ажратиш юзасидан қарор қабул қилиш таъқиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2017 йил 4-сентябрда рўйхатдан ўтказилган, рўйхат рақами 2925-сон билан тасдиқланган «Нобанк кредит ташкилотларида жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш бўйича ички назорат қоидалари»га кўра жисмоний шахс кредит

олиш учун мурожаат қилганда МКТ ушбу жисмоний шахс фаолиятини тегишли тарзда текшириш бўйича мустақил чора тадбирларини кўриши керак. Юридик шахс мақомидаги миждозни тегишли тарзда текшириш бўйича чора-тадбирлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

- а. тегишли ҳужжатлар асосида миждоз фаолиятини ҳамда миждоз номидан иш юритаётган шахсларнинг шахсини фаолиятига доир маълумотларни текшириш;
- б. миждознинг ҳақиқий эгасини идентификациялаш;
- в. миждоз томонидан амалга ошириладиган амалий иш муносабатлари ва пул маблағлари ёки бошқа мол-мулк билан боғлиқ операцияларни, миждоз ва унинг фаолияти тўғрисидаги маълумотларига мувофиқлигини текшириш мақсадида доимий равишда ўрганишни ташкил қилиш.

§2. Кредит операциялари бўйича ҳужжат юритиш талаблари

99. Кредит ажратиш қарори қабул қилинишидан аввал, жисмоний шахсларнинг кредит ҳужжатлари йиғма жилдида, Буюртмачи, Кафиллик берувчи, кафолат берувчиларнинг молиявий ҳолатига доир адекват маълумотлар шакллантирилган (широмадлар тўғрисида маълумотлардан таркиб топган) бўлиши лозим.
100. Кредит олувчининг кредитга лаёқатлилиқ ҳолатини ўрганиш икки босқичда амалга оширилиши шарт:
 - а. Дастлабки таҳлил - кредит олиш аризаси билан мурожаат қилган Миждоз томонидан ариза билан биргаликда тақдим қилинган маълумотлар, Скорининг усули воситасида ҳужжатлар ҳаққонийлиги таҳлили ҳамда кредитга лаёқатлилигини Скоринг усули воситасида амалга ошириш.
 - б. Якуний таҳлил – дастлабки босқичда амалга оширилган таҳлил натижасида қўлга киритилган маълумотлар МКТ ички меъёрлари томонидан белгиланган талабларга мувофиқ келиши оқибатида, тегишли бўлинмалар томонидан Кредит олувчининг молиявий-хўжалиқ фаолияти, ривожланиш истикболи, мажбуриятларни бажариш таъминоти ҳолатига тегишли тартибда белгиланган дастур тизимида ҳулоса тақдим қилинади.
101. Назорат ва аналитика бўлими ҳамда бошқа тааллуқли бўлинмалар ҳулосалари, Кредит Кўмитаси қарори қабул қилинишидан аввал расмийлаштирилиши шарт.
102. Кредит олувчи томонидан тақдим қилинган кредит ҳужжатлар йиғмажилди. Кредит олувчининг умумий фаолияти бўйича барча маълумотдан таркиб топган бўлиши керак.
103. «PULMAN Mikrocredit Tashkilotida» микромолиявий хизматлар кўрсатиш қондалари»да келтирилган ҳужжатлар рўйхатига кредит, кредит олувчи ва таъминот туридан келиб чиққан ҳолда ўзгартирилиши ҳамда тўлдирилиши мумкин. МКТ ички ҳужжатлари асосида ҳужжатлар рўйхатига қўшимча талаблар киритилиши мумкин.
104. Мазкур ўзгартиришлар ҳамда қўшимчалар кредит рискинни камайтиришга қаратилган бўлиши шарт. Кредит олувчининг молиявий ҳолати ёмонлашуви ва/ёки гаров таъминот қийматининг пасайиши ҳолатида қўшимча ҳужжатлар талаб қилиш ҳуқуқи МКТ ихтиёрида қолдирилиши, кредит шартномасида белгилаб ўтилиши шарт.

§3. Кредит олиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар

105. Жисмоний шахслардан талаб қилинадиган ҳужжатлар.
 - а. Ариза (буюртма)
 - б. Паспорт (қарз олувчи) асл нусхасини тақдим қилган ҳолда, ходим томонидан нусха олинади;

- в. Паспорт (кафолатчи) асл нусхасини тақдим қилган ҳолда, ходим томонидан нусха олинади;
 - г. Гаров мулки эгаси паспорти асл нусхасини тақдим қилган ҳолда, ходим томонидан нусха олинади;
 - д. Гаров мулкига тегишли ҳужжатлар асл нусхасини тақдим қилган ҳолда, ходим томонидан нусха олинади;
 - е. Анкета;
 - ж. Даромади тўғрисида маълумотлар, анкетада кўрсатилган маълумотлар асосида даромади тўғрисидаги маълумотлар МКТ ходимлари томонидан электрон тизимлар орқали олиниши мумкин.
116. МКТ мижоз томонидан кредит олиш учун тақдим этган ҳужжатларни таҳлил қилиш жараёнида зарур барча маълумотларни талаб қилиши мумкин.

§3. Кредит олиш учун тақдим этилган ҳужжатларни кўриб чиқиш

117. Мижозлар томонидан тақдим қилинаётган аризалар 30 дақиқадан 1 иш кунигача кўриб чиқилиши шарт.
118. Мижозлар томонидан тақдим қилинаётган аризалар кўриб чиқилгандан кейин ижобий ҳулоса берилган аризалар бўйича кредит ажратиш мижознинг хошига кўра 7 иш куни давомида ажратилиши мумкин. Мижозга ажратилган кредит ушу муддат давомида олинмаса, ушбу муддат тугагандан кейинги мурожати умум белгиланган тартибда, ҳужжатлар қайта тақдим қилинган ҳолда кўриб чиқилади.
119. МКТ мижоз томонидан кредит олиш учун тақдим этган ҳужжатларни таҳлил қилиш жараёнида зарур барча маълумотларни талаб қилиши мумкин.
120. Жисмоний шахс бўлган мижозлар бўйича кўриб чиқиш жабхаларига кўра тегишли бўлинмалар томонидан ҳулосалар тақдим этилиши талаб этилмайди. Тадбиркорлик миссаллари учун ажратиладиган барча микромолиявий хизматлар бўйича Назорат ва аналитика бўлими ва Жорий назорат бўлими томонидан тегишли тартибда таҳлил амалга оширилади ва лойиҳа Кредит Қўмитасида топширилгунга қадар ушбу бўлинмалар ҳулосаси тақдим этилади.
121. Буюртма асосланган ҳолда рад этилган тақдирда бу ҳақда ёзма шаклда маълум қилиши шарт.

§4. Кредит таъминоти ва унга қўйиладиган талаблар

122. Кредитни қайтарилмаслик рискинни камайтириш мақсадида буюртмачи кредит таъминоти сифатида гаров мулки (автоулов) таъминот турини тақдим этиши шарт.

§5. Баҳолаш

113. Қарз олувчининг қарзни тўлай олиш қобилиятини баҳолаш тамойиллари ва унинг молиявий ҳолатини таҳлил қилиш бўйича чоралар МКТ ички меъёрий ҳужжатларида белгиланган талаблар доирасида амалга оширилади.
114. Қарз олувчининг характери, капитал, қобилият, таъминот ва шартлар.

Кредитларни бериш қўйидаги меъзонларга асосланади:

- а. Кредит олиш учун Мижоз томонидан юқорида кўрсатиб ўтилган барча маълумотларнинг тақдим этилиши. Маълумотлар ишончли бўлиши лозим. Тақдим этилган маълумотларнинг ишончилигига текширилиши МКТ Мижозларга хизмат кўрсатиш ходимлари. Назорат ва аналитика бўлими, Жорий назорат бўлими мутахасслари томонидан амалга оширилиши лозим.

§6. Кредит шартномасини тузиш

115. Кредит Кўмитасининг ижобий қарори асосида кредит шартномаси тузилади. Шартномада бошқа ҳолатлар назарда тутилмаган бўлса, кредит шартномаси МКТ ва кредит олувчи томонидан шартнома имзоланган санадан бошлаб кучга киради.
116. Кредит шартномасида қуйидагилар кўзда тутилиши лозим:
- кредитнинг суммаси;
 - кредитни бериш ва уни қайтариш тартиби ҳамда шакллари;
 - мажбуриятларни таъминлаш шакллари, фоиз устамалари, уларни ҳисоблаш тартиби ҳамда тўлаш шакллари;
 - кредитни бериш ва қайтаришда тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари;
 - кредитни бериш учун зарур бўлган маълумотлар, ҳисоб-китоблар ва бошқа ҳужжатлар ҳамда уларнинг даврийлиги;
117. Кредитни бериш тўғрисида қарор қабул қилиниши билан кредит олувчига кредит карточкиси очилади ҳамда мазкур карточка бўйича берилган кредит назорат қилиб берилади. Кредит карточкалари электрон шаклда дастурий мажмуада олиб борилади.
118. Берилган кредит учун фоизларни ҳисоблаш ва ундириб олиш кредит шартномасида назарда тутилган муддатларда амалга оширилади. Белгиланган муддатда сўзлаб берилмаган кредит қарзини муддати ўтган қарзлар ҳисоб рақамига ўтказилади.

VII. ЖИСМОНИЙ ШАХСЛАРГА БЕРИЛАДИГАН КРЕДИТ ТУРЛАРИ

§1. Микроқарз

119. МКТ томонидан микроқарз ажратиш Ўзбекистон Республикасининг «Микромолиялаш тўғрисидаги» қонунига мувофиқ амалга оширилади.
120. Микроқарзнинг минимал муддати 3 ой максимал муддати 36 ойни ташкил қилади.
- Кредит бўйича тўловлар ва унга ҳисобланган фоизлар қарз берилган кундан бошлаб тўлов графига асосан қайтарилиши лозим.
121. Кредит тўловчининг тўлов ва кредитга лаёқатлилиги даражаси МКТ кўмитаси томонидан ўрнатилган МКТ ички меъёрларига асосан аниқланади.
122. Микроқарз кредит олувчининг ихтиёрига қура нақд пулда, талаб қилиб олгунча ҳисоб рақамига ёки пластик карточка пул ўтказиш йули билан берилади.
123. Тўловлар белгиланган муддатдан кечикса тўлов муддати ўтган ҳар бир кун учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмидан кредит шартномасида ўрнатилган тартибда 2% миқдорда, аммо умумий қарз миқдорининг 50%идан ошмаган миқдорда пеня ҳисоблайди.

VIII. КРЕДИТ МОНИТОРИНГИ

124. Мониторинг кредитдан фойдаланишнинг бутун даври мобайнида, кредит олувчи билан яқин алоқаларни сақлаб турган ҳолда кредит ва унга ҳисобланган фоизларни кредит шартномада кўзда тутилган муддатларда сўзсиз қайтарилишини таъминлашдан иборат.
125. Кредит мониторинги қуйидагиларни назарда тутати:
- кредитни мониторинг қилиш;
 - кредит портфелини мониторинг қилиш.
126. МКТ кредитларни мониторинг қилиш тизими қуйидагича шакллантирилган:
- дастлабки мониторинг – кредит буюртмасини кўриб чиқишда кредит ҳужжатларининг тўлиқлиги, тўғри ва пухта расмийлаштирилганлиги, таъминланганлиги ва мақсадлилигини ўрганиш;
 - жорий мониторинг – кредитни ажратиш ва кредитдан фойдаланиш даврида мақсадли фойдаланишни, кредит ва унга ҳисобланган фоизларни ўз вақтида қайтарилаётганлигини назорат қилиш.